

D • N

11/9 1955

Freden eller döden

Då det franska läraryrket för tjugu år sedan förklarade sig föredra slaveri framför krig gav det uttryck, i tillspetsad form, åt en vid denna tid utbredd, om också inte härs-kande opinion. De moderna krigsmedlen är så fruktansvärda, sade man, att krig inte får äga rum, och de mest konsekventa tillade att därför måste vid ett ofrånkomligt val man hellre kapitulera än slåss. Motsvarande stämningar i de fria länder där det finns stämningar och opinioner har inte tillnärmelsevis samma styrka i vår tid. Det kan te sig förvånande. Man talar nu, än mer än då, och säkert med långt större rätt, om stridsmedlens förödande verkningar, om kriget som ett hot för alla, för hela vår civilisation eller rent av för hela vår värld. Att pacifism och defaitism inte har samma utbredning 1955 som 1935 beror sannolikt väsentligen på att man har färskare erfarenheter inte bara av krig, utan av tyranniernas erövringar och okkupationer: man vet att av de onda makterna undertryckta folk riskerar att stympas, att genom propagandans och våldets operationer upphöra att vara folk.

Dilemmat står emellertid kvar, pacifism och defaitism dyker upp även nu, ehuru i regel i maskering. Den officiella linjen är visserligen i alla demokratier klar. Man är ense om ett försvar, ett starkt försvar, och det kan aldrig bortsesoneras att den som vill försvara sig ytterst är beredd till krig för att värja oberoendet. Samma hållning kommer till uttryck i regeringarnas och parlamentens deklARATIONER, såsom då skilda riktningar inom den svenska riksdagen under atombombsdebatten våren 1954 förklarade att vi, även med svaga och till stor del föråldrade vapen, var redo att strida mot en angripande stormakt, utrustad med vida mer fulländade förstörelsemedel. Med denna hållning förbindes naturligt en benägenhet, som ofta slår över i ren förljugenhet, att framställa ett modernt krig såsom inte alltför ohyggligt eller förhärjande. I diskussionen om den psykologiska försvarsberedskapen och om civilförsvaret antydes att om människorna har goda nerver och goda skyddsrum, går nog allting att klara. De rutinerade politikerna är robusta och lättsinniga nog att ena ögonblicket profetara om världens undergång i händelse av krig och nästa ögonblick uppmana folk att inför kriget vara karska och lära sig anlägga första förband.

Det är inte underligt att de rapporter vi får om teknikens verklighet och den genomskingligt bedrägliga officiella propagandan väcker föreställningar om något irrationellt i den förda politiken, stimulerar pacifism och defaitism. Varför skall vi ha ett försvar om krig är utslutet på grund av stridsmedlens förstörelse eller om ett krig, därest det kommer, gör slut på oss alla? Det är tankar, som främst kommer fram i öppna samtal mellan enskilda, men som också skymtar i de politiska talen och på ledarsidorna

i form av allmänna, ofta oklara och liksom avhuggna formuleringar om det osunda eller meningslösa i alla krig. De franska lärarnas "krig eller slaveri" skärps till "fred eller död". Man kan tveka i valet mellan krig och slaveri, men kan man tveka i valet mellan fred, även om den innebär underkastelse, och krig, då det innebär en säker död?

För de flesta människor ställda inför ett omedelbart personligt val tycks allt vara att föredra framför döden.

Döden? Han är min fasa.
Heller än döden kvalfullt liv!
Mina händer och fötter skälve,
mina höfter svikte,
böljer hölje mina lemmar,
spika mig på korset,
men låt mig leva på korset!

De orden av Maecenas hos Viktor Rydberg synes vara tatlade ur mänsklighetens hjärta. Även de som gjort bekantskap med ett anständigt liv föredrar koncentrationsläger, fångelse och slaveri framför döden; endast få söker i varje fall döden. Om detta beror på "rå" livsvilja eller på att hoppet om en förändring aldrig utplånas är likgiltigt.

Vi bör därför inte söka en lösning av dilemmat i Patrick Henrys ord, de amerikanska skolbarnens stora deklamationsnummer: "Giv mig frihet eller giv mig döden." Alldeles utan betydelse är den tanken visserligen inte; i förväg, särskilt

långt i förväg, kan vi ärligt tänka så; vi kan säga oss att det är bättre att "ordna framtiden" så att döden blir det "tvungna valet" framför förnedringen. Men om valet står där, verkligt och fritt, kan vi inte lita på det vi anser vara vår dygd.

Det väsentliga svaret är att hela detta dilemma trots allt är skenbart och överklagt. Redan översatsen är tvivelaktig. Taler om världens undergång i händelse av krig är mera befogat nu än förr, men det är fortfarande mycket av '30s propaganda i det. Krig utan de nya förstörelsemedlen är fortfarande tänkbart, för vårt land och för andra stater; vi har under de senaste åren haft exempel därpå. Krig med de nya förstörelsemedlen är så fruktansvärd att de kanske aldrig kommer att inträffa, men det är inte givet, inte sannolikt att deras verkningar skulle innefatta världens eller vår kulturs undergång. Att detta ständigt påstås är bra i den mån det avskräcker från angrepp, men påståendet är farligt, lika väl som ogrundat, om det brukas för att slå ned försvarsviljan.

Ojämförligt viktigare är dock helt enkelt att valet "fred eller död" inte ger en riktig bild av vad det gäller. Med försvar, alltså med vilja att hellre strida än kapitulera, blir det möjligt att vi får fred utan att vår frihet går under och möjligt att vi i ett krig kan värja vår frihet. Utan försvar, utan vilja att strida, är freden given, men en underkastelse som innebär död för många enskilda och på lång sikt död för nationen är säker. Detta är realiteten, det dilemma som synes olösligt är falskt.